

DUJ DZSÉNE KETTEN

Lakatos Józsefné Réca

Hatalomról és felelősségről

Lakatos Józsefné Réca

Mit tehetek én, hogy meghallgassanak? – Összebarátkozni, szépen beszélni egymással, többet találkozni.

Emberi módon viselkedjen mindkét fél, tehát úgy a cigány és a magyar. Hogy a gyerek megfelelően járjon iskolába, a szülő felelőssége, hogy ne késsen el, viselkedjen. Ha problémás a gyerek, akkor beszélje meg a tanár a szülővel szépen, normálisan. De ez sajnos nincs meg. Ritkán tudunk bejutni az iskolába. Erről ennyit tudok írni, mert ha nem tudom, hogy hogyan viselkedik, akkor hogyan segítek a gyerekeknek. Azt igen, hogy megbeszélem vele, hogy odafigyeljen a tanulásra, szépen viselkedjen, hallgasson a tanárra, hogy legyenek rá büszke. Mutassa meg azt, hogy okos. Művelt és tanult ember legyen belőle. Ne éljenek avval vissza mások, hogy ő egy buta

cigány, egy nincstelen. Úgy. Úgyszincs kihez forduljon, mert nincs a háta mögött senki.

Nincs hozzá tehetsége. Mert a szegény ember meg se mer szólalni. Fél attól, hogy elveszíti azt a kicsit is, ami van. Fél attól, hogy a gyerekeivel nem fognak jól bánni az iskolában. Félti a munkáját, és nincs még jobban miből eltartani a családot. Ezért nem is merünk megszólalni. Ezt nevezzük hatalomnak. Például, akinek van fölöttem hatalma, mert ami neki megvan, az nekem nincs, és ő nem fél semmitől, mert mellette többen állnak, mint mellettem. Ahol neki elér a keze, nekem nem. Evvel visszaél. Tehát ez a hatalom. Mert a szegény embernek semmihez nincs joga, örül annak is, ha kap egy pohár vizet vagy meghallgassák, amit el akar mondani. Tehát egy szép szónak is örül.

Vidám pillanatok Tiszavasváriban

Egyéni felelősség – romák és nem romák

A rovat írásai azt a kérdést járják körbe, kinek milyen felelőssége van romák és nem romák együttélését illetően.

Képzelt riport egy Felelősség nevű lénnel**Kerekesné Lévai Erika**

Alsós gyerekeket tanítok. Aki ismeri ezt a korosztályt, tudja, hogy milyen nyüzsgők, és mennyire nehéz őket rávenni arra, hogy minél jobban és minél tovább figyeljenek. A tanítók igyekeznek mindig valami érdekeset, újszerűt és sokszor a gyerekek számára meghökkentőt kitalálni azért, hogy a gyerekek sikeresek legyenek a tanulásban és egy-egy tananyag elsajátításában. Ha pedig egy tanító egy másik pedagógust helyettesít, még nehezebb fenntartani a motivációt. A mai filmek és televízióban vetített műsorok is megnehezítik a mindennapi tanítást. Nehéz felvenni a versenyt a színes és állandóan mozgó képernyővel.

Egyszer én is kitaláltam egy mesét. Azt mondtam el a gyerekeknek, hogy álmodtam az éjszaka, és egy furcsa lényt láttam. Ő azt súgta a fülembbe, hogy tudja, hogy melyik osztályba jövök helyettesíteni, de a lény azt szeretné, ha neki mesélnék és nem a gyerekeknek. Tovább fokoztam az izgalmat, és azt meséltem a gyerekeknek, hogy ennek a furcsa lénynek nincsen szeme, de nagyon jó a hallása. Ezért, ha ők hangosak, bejön az osztályterembe, elrabol engem, és akkor nem nekik tudok mesélni, hanem ennek a furcsa lénynek. Biztosan sok furcsa lényt láttak már rajzfilmekben, mert nem kérdezték, hogy hogyan is nézhet ki az én furcsa álombeli lényem. A gyerekek koruknál fogva elhitték, hogy tényleg, ha ők nem lesznek csendben, és nem vigyáznak rám, akkor elrabol ez a furcsa lény. Szinte mozdulatlanok voltak egész órán. Lábujjhegyen jártak, halkán beszéltek, és még a székeket is hangtalanul rakták a helyükre.

Kerekesné Lévai Erika történetei

Magam is csodálkoztam, hogy mennyire érzik azt, hogy ők felelnek most értem. Rajtuk, az ő viselkedésükön múlik, hogy megvédenek-e az általam kitalált lénytől. Elég volt annyi, hogy felelősséggel tartoztak az én biztonságomért. Csillogó szemekkel mentek ki az óráról, és nagyon büszkék voltak arra, hogy sikerült megvédeni engem. Felelősek voltak, értem és teljesítettek, amit vállaltak. Semmi mást nem tettem, csak fontosak lettek egyenként, de csoportosan is egy ügyért, ami még mesészerű volt, de már előrevetítette, hogy az élet is felelőségek sorozatából áll. Ha nem vállalják a felelősséget, akkor elveszhetnek valami fontosat. Több osztályban is eljátszottam ezt a történetet, és mindig kérdezték, hogy mikor megyek már hozzájuk. Annyit gondolkodtam, hogy miért hiányzik nekik egy komoly felelőség és miért élvezik, hogy ők meg tudnak felelni ennek a kihívásnak.

Szerintem én is annyira beleéltem magam ebbe a játékba, hogy egyszer tényleg, valóban álmodtam. Én voltam a riporter, és furcsa lények mozogtak, járkáltak körülöttem. Gyorsan előkaptam a mikrofonomat, és kérdezgetni kezdtem őket. Kik vagytok? Én vagyok a Történelmi Felelősség, én vagyok az Egyéni Felelősség, én vagyok a Kollektív Felelősség. Nem győztem kapkodni a fejem. Egy vékony hangocska is megszólalt mellettem. Én vagyok az integrációért felelős, azaz az Integrációs Felelősség. A többiek, akik komolyabb, nagyobb felelősségnek tartották magukat, egyből ráförmedtek a mély és komoly hangjukkal, és mondták, hogy te csak légy csendben, évtizedek, sőt évszázadok alatt sem tudtál komoly felelősséggé válni. Bezzeg mi! Álmodban sem tudtam kibújni a bőrömből, és riporterként is egyből a kis, vékony hangú Integrációs Felelősség mellé álltam. Megpróbáltam védeni. A Történelmi Felelősség egyből magához ragadta a szót. Én azokat az intézkedéseket képviselem, amelyeket az emberek a múltban követtek el. Ezekért nem mindig vállalják a felelősséget. A Kollektív Felelősség és az Egyéni Felelősség azonnal összevesztek. Egymásra mutogattak. Mindegyik fontosnak tartotta magát, de a negatívnak ítélt következményekből mindegyik kihátrált. Az elnyomott, vékonyhangú, integrációért felelős lény össze-szedte minden erejét, és túlkiabálta őket:

– Ne hárítsátok egymásra a felelősséget! Én azért nem tudok boldogulni, mert az egyének a csoportokra, a közösségek pedig az egyénekre hárítják a felelősséget!

Ekkor felébredtem. Elgondolkodtam az álmon.

Valószínű, hogy nekem is volt ezzel kapcsolatos lelkiismeretfurdalásom, ha már erről álmodtam. Az egész életem, munkásságom arról szólt, hogy a roma gyerekeket minél in-

Egyéni felelősség – romák és nem romák

kább egy jobb élet felé közelítsem. Mi a jobb élet? Sokszor én magam is bizonytalanná válok ettől. Általában azt tartjuk szabályosnak, ha mindenki szerez egy házat, és abban szépen éldegél családotól. Tudom, hogy a roma gyerekek közül többen vannak, akik rokoni, testvéri családdal élnek együtt, és soknak nincs külön háza. Vannak olyanok, akiknek nincs fürdőszobájuk. Több szülőnek sokszor nincs munkája. Bizony azt is látom, hogy vannak szülők, akik elhanyagolják a gyermekeiket. Ez ellen lép fel, harcol az integráció, aminek már több magyarázatát is tudjuk. Hallunk, olvasunk társadalmi, munkahelyi, oktatási, egészségügyi integrációról, és mégis úgy érezzük, hogy nem igazán haladunk előre. Én máshogy látom ezt. Mert igenis van fejlődés, van pozitív változás. Amikor a Széles és Keskeny úti gyerekekkel először találkoztam, akkor nagyon sok volt a fertőzött, sokszor elhanyagolt gyerek. Most érdemes lenne bejönni az osztályokba, ahol csak roma gyerekek járnak, hogy milyen szépen és tisztán öltöznek. Nagyon divatos ruhákban jönnek óvodába és iskolába. Most is vannak olyan gyerekek, akikre sajnós ez nem jellemző. Nem járnak rendesen iskolába, csellengenek, elhanyagoltak. Maguk a törekvő roma családok akarnak kikerülni arról a szegregált telepről, ami nagyon sok rosszat is rejt magában. De Tiszavasvárit így is már „cigányváros”-nak nevezik, és sokan a nem romák közül szinte menekülnek innen. Meg kell és meg lehet vizsgálni, hogy hogyan jutottunk idáig.

Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella és Kerekesné Lévai Erika

Történelmi felelősséget keresve szívesen hárítjuk a felelősséget elődeinkre. Meg lehet vizsgálni, hogy hogyan jöttek létre ezek a telepek a város két végén. Viszont nekem az a véleményem, hogy nem lehet egy ma megélt korszakból értékelni egy korábbi időszakot. Nem tudjuk a hatalmi viszonyokat. Sokszor, akik döntöttek, úgy gondolták, hogy jót tesznek, például az új házak építésével. Harminc, negyven évvel ezelőtt Tiszavasváriban el sem tudták gondolni, hogy roma gyerekek legyenek a központi Kabay Iskolában. A város két szélén levő iskola küzdött azért, hogy minden oktatási intézményben legyenek roma gyerekek, akiknek a száma jóval kevesebb volt, mint most.

Óvodába is alig jártak roma gyerekek. De megvizsgálhatjuk a kollektív felelősséget is. A város lakossága nem szívesen látta, látja maga mellett a munkahelyeken a roma embereket. Mivel kevés lett a munkaerő, ezért már egyre több helyen találkozunk a romákkal. Ahol bebizonyíthatják, hogy jó munkaerők.

Az egyéni felelősséget vizsgálva több kérdés is felmerül. Hogyan fogadunk egy nem roma gyerekekből álló osztályba egy roma gyereket? A szülők miben segítenek? Mit gondolunk, ha egy roma család költözik mellénk? Azt mondják, hogy akkor elértéktelenedik a ház, ha roma a szomszédunk. Ugyanakkor azt is látom, hogy ha egy utcába beköltözik egy roma család, akkor a mellette levő házra azonnal kikerül, hogy eladó. Sokszor azt is romák veszik meg. Így a területi integráció teljesen veszélybe kerül. Megint utcák válnak majd szegregálttá? A mi kutatócsoportunk keresi az együttélés lehetséges szegmenseit. A városért szeretnénk ezt tenni, hiszen a romáknak és a nem romáknak is ugyanaz a célja, hogy élhető, bűnözéstől, kábítószertől, erőszak-tól mentes város legyünk. Van, aki azt állítja, hogy ez lehetetlen.

Mit jelent számomra a felelősség?**Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella**

Számomra a felelősség egyenlő a kötelességgel és a lelkiismerettel. A kötelesség viszonylag racionális cselekedeteből áll, amit könnyű értelmezni, mert valami előírja, pl. törvény, jog, szabály, vagy akár a hit, és mindig tudatos. A lelkiismeretnek nincs előírása, törvénye, szabálya, az minden ember sajátja, jelleméből fakad, és az erkölcs, az érzelmek vezérlik. Ezek keveredését nálam mindig az adott körülmények határozzák meg. Most azt próbálok leírni, hogy éltem meg a felelősséget óvónőként. Középfokú óvónőképzőben végeztem 1975-ben. A középfokú képzés első végzősei közé tartozom. A felelősségről szóló első leckét ott kaptam. Amikor főiskolai tankönyvekből tanultunk 15-18 évesen, szinte még gyerekként, tanáraink osztották meg velünk dilemmáikat arról, hogyan készítsenek fel bennünket egy olyan hivatásra, amiben a felelősségvállalás elsődleges prioritás. Rávilágítottak arra, hogy egy tinédzsernek egészen mást jelent a felelősség, mint egy felnőttnek, és egészen mást annak, akire kisgyermekek testi, lelki nevelését bízák. Sokáig nem tudatosult bennem ennek a leckének a fontossága. Ahogy teltek az évek, szaporodtak a tapasztalataim, felnőtté váltam, a munkám a hivatásom lett. Több óvodában dolgoztam, ösztönösen ráéreztem a „másság” jelentésére, a szociális hátrányok okozta fejlődési eltérésekre. Kötelességemnek éreztem, hogy minden rám bízott gyerek számára a fejlődésének legmegfelelőbb módszer és eszközt válasszam meg. A szülőkkel többnyire sikerült partneri kapcsolatot kialakítani, így megbeszélhettük a problémákat. Ha szükség volt rá, vizsgálatokat, egyéni fejlesztéseket javasoltam, amit általában el is fogadtak.

Egyéni felelősség – romák és nem romák

Amikor vállaltam, hogy roma gyerekek között fogok dolgozni, úgy éreztem, fel vagyok készülve a várható nehézségekre. Nem így volt. A gyerekek rendszertelenül jártak óvodába, a szülők bizalmatlanok, sokszor ellenségesek voltak. Az iskola jogos igénye volt, hogy szeptemberben iskolaérett gyerekek üljenek az iskolapadba. Ekkor a felelősség új fogalommal bővült, a bizalommal. El kellett nyerni a szülők bizalmát ahhoz, hogy a gyerekek rendszeresen jöjjenek az óvodába. Meg kellett ismerni ennek a társadalom szélére sodródott népcsoportnak a sajátos kultúráját, szokásait, kapcsolatrendszerüket. Fel kellett ismerni és elfogadni azt a sokak által elutasított tényt, hogy az ő anyanyelvük nem a magyar. Észre kellett venni, hogy a sikertelenség, a szülőkkel való konfliktusok oka legtöbbször a nem megfelelő kommunikációban rejlik. Mi, magyar anyanyelvű pedagógusok, óvodai dolgozók azt valószínűsítettük, hogy a szülők ugyanazt értik ki a közléseinkből, amit mi. A valóság azonban más. A szavak, kifejezések, számukra sokszor mást jelentenek, vagy nem is értik. Sokat köszönhetek azoknak a szülőknek, nagyszülőknek, akikkel jó kapcsolatot tudtam kialakítani, és rávezettek arra, hogyan fogalmazzak, hogyan magyarázzak számukra érthetően. Kudarcként éltem meg, ha egy-egy gyerek sokat hiányzott, ha igazolatlan mulasztás miatt hivatalos jelentést kellett tennem. A legnagyobb felelősséget akkor éreztem, amikor az iskolakezdésről kellett dönteni. A nem magyar anyanyelvű gyerekek értelmi teljesítménye 6 éves korban alacsonyabb szinten mérhető, hiszen a tesztek magyar nyelvűek, annak ellenére, hogy közöttük is vannak kiugró tehetségek. A roma szülők elfogadták a döntésemet akkor is, ha iskolakezdést javasoltam, akkor is, ha nem. Bízta bennem. Hogy könnyítsek a döntés súlyán, gyakran kértem a szakszolgálat iskolaérettségi vizsgálatát, lehet, a kellenél többször is. Ezzel talán a felelősségemet szerettem volna áthárítani? Nem áthárítani, csak csökkenteni. Ezt még inkább szükségesnek éreztem, ha a szülő integrált oktatást választott a gyermekének. Azt is kötelességemnek éreztem, hogy felvilágosítást adjak a szülőnek arról, mit jelent az integrált oktatás. Itt újra megjelent a nyelvi probléma, nemcsak az én esetleg félreérthető tájékoztatásom miatt, hanem az adott gyermek nyelvi képességei miatt is. Mi lesz, ha a gyerek nem állja meg a helyét a magyar egynyelvű környezetben csak magyarul beszélő gyerekek és felnőttek között? Hogy éli majd meg a kudarcot, ha rosszul teljesít, ha nincsenek társai, ha konfliktusai vannak? Ezt nem lehet előre látni, de dönteni kell. Egyszerű azt mondani, ez a szülő döntése, de a szülő bízott bennem, hitt nekem. Az én felelősségem a gyerek esetleges kudarca? Lehet, hogy része vagyok. A felelősség a következményt is magában foglalja. Nyugdíjasként felvetődik bennem, mikor követem el a nagyobb hibát: ha nem javasolom az integrált oktatást, és a tehetségesnek indult gyerek az általános iskola után „lemorzsolódik”, vagy akkor, ha integrált oktatásban (nehézségek árán is) olyan képességekre tesz szert, aminek segítségével hasznos szakmát szerez, vagy esetleg tovább is tanul?

Ez egy többszereplős felelősség. Felelős vagyok én mint óvónő, felelős a szülő, a család, a gyerek, felelős az iskola, és természetesen felelős a társadalmi környezet. De a legfőbb felelős az az oktatáspolitikai, amelyik áthárítja a felelősséget az oktatás valamennyi szintjére és a benne résztvevőkre.

Felelősség a családról

Lakatos Elisabeth

Alap a jelenlét és odafigyelés. Beszélgetek velük, rendszeresen érdeklődöm, hogy vannak, meghallgatom őket. Például vannak olyanok, hogy egyik gyerek a másiknak nem hagy neki békét. Online is. Például ál-facebookot csinál róla, és a fényképét oda teszi valami csúnyához. Vannak olyan emberek, hogy rendese, de tisztelet a kivételnek, féltékenyek, mikor látják, hogy az én lányaim Tik-Tokoznak. Mind kislány, hát Tik-Tokoznak. Olyan jókedvű kislányok, amikor hazajönnek, megbeszélük velem a dolgokat, hogy mi történedik az iskolában. És mondja, hogy nézd meg, mit raktak ki álfacebook-on keresztül. „Ne is hadarítsál rájuk, mert csak feszegetnek” és én mondom, hogy ne írjon vissza nekik. Biztonságban érzi magát. Ha mondanak neki valamit, felidegesül hamar. Én vagyok az erőssége. Saját életünk is felelősség. Ezt sokan elrontják – a konfliktusok a családban elkerülhetetlenek. Próbál nyugodtan, konkrétan beszélgetni a problémákról és úgy beszélj, hogy te is fejlődsz. Stabil ember többet tud adni a családjának.

Jucika, Elisabeth és Ica

Egyéni felelősség – romák és nem romák

Hatalom és felelősség – avagy mire való a kutatás?

Heltai János Imre

Ez az írás azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy mire való ez a kutatás, amit Tiszavasváriban csinálunk, egyáltalán, mi a szociolingvisztikai kutatás célja. Erre a rövid válasz nagyon egyszerű: az emberek egymáshoz való viszonyának javítása, az emberiség szolgálata (Oliver–Dovchin 2024: 34). Az emberiséget akkor szolgáljuk, ha hozzájárulunk ahhoz, hogy minél több ember éljen jól, és minél kevesebb éljen rosszul. De ezen nem azt értjük elsősorban, hogy mennyi pénzünk van, tehát az anyagi körülményeket, hanem az élet egész minőségét. Azt, hogy az embereknek mire van tehetségük, szabadságuk, mire vannak lehetőségeik. A keresztyén tanítás szerint például akkor él jól az ember, ha engedelmes a Jóistennek és szeretettel fordul felebarátai felé. A szociolingvisztika nyelvén valami olyasmit mondhatunk, hogy a jó élet, tehát az életminőség az embereket körülvevő hatalmi és felelősségi viszonyok függvénye. A hatalom kifejezést nem olyan értelemben használom, mintha az valami eredendően rossz dolog lenne, inkább azt jelenti itt, hogy valakinek lehetősége, képessége van rá, hogy embertársaira hatással legyen. A hatalommal felelősség is jár. Például mondhatjuk, hogy hatalmunkban áll jól tenni, vagy például a szülőknek a hatalommal együtt felelősség is jut, amikor gyerekeiket nevelik.

Csakhogy a hatalommal vissza lehet élni, ha a felelősség a másikért nem kapcsolódik hozzá. A mai szociolingvisztikában sokat

és szívesen idézett filozófus, Emmanuel Levinas (2006[1972]) szerint akkor válhatunk etikus emberré, ha arra törekszünk, hogy „meglássuk” az alapvetően megismerhetetlen másik ember arcát, és ezáltal, sérülékenységet felismerve, felelősséget érezzünk iránta. A magyar filozófus, Karácsony Sándor is azt hangsúlyozza, hogy a kulcs az, hogy a másik ember autonómiáját tiszteletben tartjuk, és ez csak a másik felé fordulásban történhet meg (1938[2010]). A hatalmat, amit birtokolunk, úgy kell gyakorolni, hogy ne éljünk vissza vele, azaz azokat, akik egy vagy más szempontból kiszolgáltatottak (például idősek, szegények, nálunk kevésbé képzettek stb.), ne bántsuk, hanem védjük. (A folytatás és a hivatkozások feloldásai online kiadásunkban olvashatók!)

A nyári workshop munkálatai

Romani nyelvleckék – Reggeli készülődés az iskolába

Egy februári napon a szülők, nagyszülők felelősségéről beszélgettünk, és hogy mit jelent ez, amikor iskolába kell indítani a gyerekeket. Réca elmondta nekünk, hogyan zajlik ez náluk otthon. Amikor nekünk mesélt, akkor magyarul beszélt, amikor azt idézte, amit a kisunokájának mond, romanira váltott, végül lefordította nekünk az egész beszélgetést, amiből itt egy részletet mutatunk be. Réca így mesélt tehát a reggeleikről.

Romani nyelvleckék – Reggeli készülődés az iskolába

A kisunokám itt alszik velem, aki ott jár a Kabayba, ő velem alszik. Bekapcsolom a tévét, onnan veszem észre, hány óra van. Negyed hét. Mondom Zorány, ustyi fiam, ötözin ande iskola kámel te gyán. – Jól van, mama – ő azt mondja nekem. Felkel, felöltözik. Opre urável pesz. Tauvel pesz. Khal egy szendvicsá, egy pohári tea, táj indulinel. Phenáv lengo tu te figyelinen. Ande iskola te na pajkoskodinen. Ezeket megbeszéljük a gyerekekkel. Magyarul is elmondom. Felkelnek a gyerekek reggel. Mi úgy készítsük el őket az iskolába. Felöltöznek. Mi megbeszéljük velük, hogy ne pajkoskodjanak, az iskolába ne rosszakodjanak. Odafigyeljenek a tanulásra. Nem szeretnénk azt, hogy a tanár jeleznék nekünk, hogy ő rossz volt az iskolába. Csak a jól akarjuk hallani.

Én és mi a városban

A rovat írásai egyéni számvetések: arról a kérdésről szólnak, hogy a saját városunkban, saját lakhelyünkön meddig terjed a felelősségünk: mit lehet nyakunkba venni, és mit nem.

Mit tettem volna még?**Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella**

Tiszavasváriban születtem, két évet leszámítva itt éltem, tanultam és dolgoztam. Most, 69 évesen is itt élek. Itt az örökségem, a múltam, a jelenem. Szeretem a városomat történelmével, természeti adottságaival, épületeivel, szűk, kátyús utcáival, az itt élő emberek sokszínűségével. Soha nem vágytam el innen, mikor nem itt éltem, visszavágytam.

Tettem-e valamit a városért?

Csak annyit, amennyit minden ember, aki itt él és dolgozik. Volt, amin szerettem volna változtatni, de ehhez nem éreztem magam kompetensnek. Nem voltak olyan kapcsolataim, amelyeken keresztül véleményezhettem volna a várost érintő problémákat, fejlesztéseket. Nem vettem részt nyilvános meghallgatásokon, nem csatlakoztam a városban működő társadalmi, kulturális vagy hagyományőrző csoportokhoz. De mégis! Tagja voltam néhány évig a Tiszavasvári Népzenei Együttesnek, amivel akkor szép eredményeket értünk el. Sajnálom, hogy felbomlása után szinte teljesen eltűnt a város kulturális történetéből. Tettem volna valamit, hogy ne így legyen? Nem tudom! Éltem mint egy átlag városlakó, követtem a változásokat, betartottam a szabályokat, kerültem a konfliktusokat, a véleményemet pedig megtartottam magamnak. Hogy ez közöny? Ha valaki ismeri a családom történetét, megértheti, hogy ez a viselkedésem csak védekezés. Nehéz megélni azt, hogy a felmenőim tettei, amik valamikor a város érdekében, a város fejlődését segítették, szinte teljesen eltűntek, illetve jelentéktelenné váltak. Hogy miért nem tettem érte? Nem tudom!

Tettem-e valamit a roma-magyar együttélésért? Másként teném fel a kérdést. Mit tettem és mit nem tettem ezért? (A cikk folytatása online olvasható.)

Hogyan segíthetnék én?**Lakatos Józsefné Réca**

Hát úgy, hogy ha van egy olyan, akinek segítségre van szüksége, akkor én szívesen segítek, ha tudok. És én azt már meg is tettem, nem egyszer, nem kétszer, például amikor főzök, és látom, a szomszéd éhes, akkor átviszem neki. Vagy jönnek hozzám kérni, bármit adok, ha van. Ha van olyan, hogy beteg, és szüksége van pénzre, hát mennyit tudok adni, szívesen adok, de azért ne legyen szüksége soha senkinek. Például volt már olyan is, hogy a boltba álltam sorba, és magyarral, és hiányzott neki

200 forint. Három magyar állt előttem, senki nem adott neki. Én a harmadik sorból mentem át és odaadtam. Csak bámultak, mert én magamra is gondoltam, ha én lennék a helyében, milyen lenne, ha engem is kisegítene valaki.

Tehát jó adni és kapni. Jó érzés és azt nem lehet elfelejteni. Mert az ember nem tudja, hogy mi van előtte, és mi vár rá. Aki el van esve, fel kell állítani, nem kell ott hagyni, nem kell elkerülni. Az emberek egymásra jó, ha odafigyelnek, de a mai világban ezt nem sokan teszik meg, és az ember soha ne felejtse el azt, honnan jött és miből kerekedett fel. Erről ennyit tudok, ezt azért írtam le, mert szavakba nem tudom elmondani.

Social media az életemben**Szabó Lili**

Kisgyerekkoromban nem is igazán volt nekem telefon a kezemben, igaz, még csak akkoriban kezdtek bejönni a képernyős telefonok. Ovi előtt reggel volt szigorúan egy mese a TV-ben, és ennyi. Talán hétvégi estéken volt filmezés anyuékkal. Esténként diavetítés vagy meseolvasás volt. Nyaranként kinn voltunk, míg világos volt a kertben, vagy a strandon, néha egy-egy barátnőnél voltam. Persze mikor jött az iskola, azért változtak a dolgok. Elsőben-másodikban még nem is nagyon hiányzott, hogy nekem legyen telefonom, de utána, mikor egyre több embernek lett körülöttem, én is folyton kérleltem a szüleimet, hogy hát nekik is van, és én is szeretnék egy telefont. Végül negyedik év végén kaptam meg az első telefonomat, szinte utolsóként az osztályban (bár így utólag hálát adok, hogy csak akkor engedték meg nekem).

Persze első dolgom volt letölteni minden appot, ami akkor épp divatos volt, mert hát ne legyek lemaradva. De sose voltam az az ember, aki minden trendi dolgot követett a social mediában. Persze próbálkoztam egy időben mindenféle internetes felülettel, de azán csak azok maradtak meg, amik ha nem lettek volna, szinte lemaradtam volna minden történeusről. Vagyis akkor így gondoltam. Elég sok időt töltöttem képernyő előtt, aztán gimiben figyeltem fel arra, hogy ülünk a teremben, és szinte mindenki nyomkodja a telefonját. Alig beszélgetnek, nem viccelődnek egymással, ha meg igen, akkor is valahogy ott lesz a telefon a kezükben. Utaztam a buszon, és láttam, ahogy egy egy év körüli gyermek sírni kezd, és az anyuka a kezébe nyomja a telefonját egy mesével. Szinte mint akit megbűvölt a telefon, egyből elhallgatott. Sok hasonló példát láttam, és olyan gondolatokat indított el bennem, hogy szinte megjijedtem az egész internetes világtól. Hogy hova lesznek az igazi emberi kapcsolatok. A minőségi együtt töltött idő. A szórakozás. Persze nem mondom,

hogy nem használok telefont vagy internetet, mert teljességgel az életem része, de nagyon próbálok odafigyelni, mennyit és mire használom.

Ha barátok között vagy családban vagyok, figyelek, hogy lehetőleg ne használjam, vagy minimálisan. Legyenek olyan napok, mikor nincs a kezemben. Lehetőleg ne telefonnal aludjak el, és lefekvés előtt ne használjam. Az emberek ráébresztenek arra, hogy mennyire jobb az élet, ha nem része a telefon vagy bármiféle internetes eszköz. Szinte felszabadítanak az olyan napok, mikor kint vagyok a természetben, az állatokkal, vagy akár a kertben meglocsolom a virágokat, vagy segítek apának a gazdaságban, és este bejövök a házba, és igen... érzem, hogy hasznos volt a nap. Jól éreztem magam, és feltöltődtem. Most már többször előfordul, hogy ha társaságba vagyok, és észreveszem, hogy mindenki elkezd telefonozni, szólok, hogy hahó itt vagyunk együtt, hát használjuk már ki. Én őszintén azt ajánlom mindenkinek, hogy vizsgálja meg magát, hogy mennyit használja a telefonját, és próbáljon ki egy napot mikor nem telefonozik. Ígérem, felszabadító érzés lesz!

Fotókiállítás Tiszavasváriban

Mit üzen egy roma vállalkozó élete a felelősségvállalás szempontjából?**Opre Csabáné Ica**

Zsigmond nem Tiszavasváriban él, viszont cigány származása miatt érdekesnek és tanulságosnak érzem az életét, és fontosnak tartom a kérdéseinkre adott véleményét. Ő romungró származású, de első felesége oláh cigány volt. Vállalkozóként dolgozott, 100–150 ember tartozott a vállalkozásába, mely külső okok miatt tönkrement. Ezáltal elvesztette a hitellel terhelt családi házáat és a vállalkozását is. Többször is „padlóra került”, de kitartásának köszönhetően, mint egy fönix, mindig talpra állt.

– Annak idején, amikor Ön volt gyerek, milyen volt cigányként „gyereknek lenni” és iskolába járni? Az 1960-as évek elején születtem. Szegény munkáscsalád-

Én és mi a városban

ban nevelkedtem fel a testvéreimmel. Hatan voltunk testvérek. Szegény, de boldog gyerekkorunk volt. Hálás is vagyok a szüleimnek, hogy annyi szeretetet kaptunk, főleg az édesanyánktól. Apám egész életében dolgozott, kevés ideje volt ránk, főleg mikor „szállózott”. Én 1968-ban kezdtem el az általános iskolát. Nagyon régen volt. Élénken emlékszem rá, hogy mennyire izgatott voltam, de mégis örömmel vártam. Volt egy ceruzám, meg két darab füzetem, de a tanulás elég jól ment. Hamar megtanultam a betűket, számokat. Nagyon rendes tanár nénink volt. Az alsó négy osztályt könnyedén vettem.

– Hogyan fogadták Önt a nem roma gyerekek, és voltak-e nem roma barátai?

(Az interjú folytatása online kiadásunkban olvasható!)

Tokár Zoltánné Kati és Opre Csabáné Ica

Én és mi a városban**Romani nyelvleckék – Mi készül ebédre?**

A főzés és a család ellátása is felelősség, mégpedig a roma (és nem roma) asszonyok életének egy fontos része. Ez is munka. A múltkori számunk egyik nyelvleckéje egy romani nyelvű receptre épült. Most ezt a témát folytatjuk a töltött káposzta köré rögtönzött beszélgetéssel Récánál. A következő szavak, kifejezések hasznosak lesznek:

Ande píri távasz. ‘A fazékban főzünk.’
távasz ‘főzünk’
phergyi ármin ‘töltött káposzta’
Egy píri pergyármin tágyom. ‘Egy fazék töltött káposztát főztem.’
Ákánág távám. ‘Most főzöm.’
És a beszélgetésünk:
– Tu tágyál pergyi ármin? ‘Te főztél töltött káposztát?’ – kérdezte Réca Csanádot, az egyik budapesti munkatársunkat.
– Na ‘nem’ – válaszolta Csanád.
– Tu tágyál pe Pesta pergyi ármin? ‘Te főztél töltött káposztát Pesten?’ – kérdezte Esztert is.
– Me tágyom ‘én főztem’ – tanultuk hozzá a választ.
És ha már főztünk, vendégek is jöhetnek. Őket így kell fogadni és kínálni romaniul:
Bes téle! azt jelenti, ‘ülj le!’, ha egyedül van, és Besen téle! ‘üljetek le’ a többségnek.
Le tuke! ‘Vegyél magadnak!’ Le tuke pogácsa! Khá! ‘Vegyél magadnak pogácsát! Egyél!’
Helyén való először visszautasítani a kínálást: Jáj, nákápel. Ná hom bokhají. ‘Nem kérek, nem vagyok éhes’. Ilyenkor folytatjuk a kínálást: Lábá, ná lágyá tut. ‘Vegyél, ne legyél szégyenlős.’
Mert van, aki szégyenlős: eleinte nem vesz, de utána csak elveszi.
Na, akkor misto hin. Lá mánge jek. ‘Na akkor jó. Adják egyet.’
Len tumenge te khán! ‘Szedjetek magatoknak!’
Vagy kidou tumenge me? ‘Vagy szedjek én nektek?’ Ha egynek mondom, akkor csak annyit mondok, hogy tuke.
Vagy kidou me tuke?
‘Na akkor jól van. Veszek egy darabot.’
Lábá! Le! ‘Vegyetek! Vegyé!’
Koszke szo kidou? ‘Kinek mit szedjek?’

Egymás bőrébe bújva

Az egyik szerkesztőségi ülésünkön két olyan szituációt dolgoztunk fel, amelyek egyrészt mindennapiak, másrészt sokszor konfliktusokkal terhesek. A szerkesztőség tagjai az itt következő írásokban ezzel kapcsolatos megéléseikre reflektálnak.

1. szituáció: Egy roma nagymama és tinédzser unokája orvoshoz mennek, mert az unoka babát vár. A doktornő asszisztense egy fiatal roma hölgy. A találkozáson a résztvevők szembenéznek azzal a kérdéssel, hogy mi legyen a fiatal anya és a magzat további sorsa.

2. szituáció: A közmunkát kezelő irodában egy Széles úti cigány asszony nagyon szeretne azonnali megoldást nehéz helyzetére. Az elhúzódó beszélgetésre a sorban mögötte álló, szintén roma, de nem Széles úti asszony türelmetlenül reagál.

Egymás bőrébe bújva**Életszerepek****Szabóné Balázs Beáta**

Furcsa érzés volt egy másik ember bőrébe belehelyezkedni. Örültem, hogy nem nekem kellett a szituációs gyakorlatot elvégezni, csak nézőként voltam jelen. De az is elég nehéz volt, mert pont egy kényes témában a lányomnak kellett szerepet vállalnia. Érdekes volt és hasznos szerintem ez a szerepjáték. Ugyanakkor kettős is. Mert egyrésről egy elég életszerű és számomra kényelmetlen szituációt játszottak el a szereplők. S míg megnyugtató volt, hogy ez csak egy szerep, addig elég „húsbavágó” volt az, hogy hasonló szituációk tényleg előfordulhatnak a környezetünkben. De épp ez adott annak is teret, hogy a reakcióinkból tanuljunk. Én például azt, hogy igenis a nyomorúságos helyzeteket is lehet mindig könnyíteni, például humorral. Ez amúgy a párbeszédekben nem nyilvánult meg, de számomra ez is belefért volna.

A nézőpont szempontjából meglepő volt számomra az orvosos szituációban az asszisztens játszó cigány lány hozzáállása. Nem is a nézőpontja, amivel szerepelt, hanem az erős érzelmek, amelyekkel eljátszotta a szerepét. Illetve, hogy utána azt mondta, ő az életben is így gondolja helyesnek, amit mondott. Békésebb megoldásokat is el tudtam volna képzelni. Ebben a szituációban lehetett volna több alternatívát felsorolni a fiatal kismamának. Inkább megnyugtadni, hogy akárhogy dönt, az ő döntése, és az orvos segíteni fogja, mindamellett, hogy megvan az orvos saját nézőpontja esetleg.

Más bőrébe bújva**Szabó Lili**

A csoport kisebb egységekre bomlott, és kaptunk egy szituációs játékot. A mi csapatunk egy orvosi rendelőben zajló eseményt dolgozott fel. A szereplői egy magyar orvos, egy tanult roma asszisztens, egy 15 éves terhes roma lány és a terhes lány nagymamája. Én kaptam a terhes fiatal szerepét. Igyekeztünk minél jobban feldolgozni ezt a témát úgy, hogy a roma nők a csoportban segítettek, mi lehetséges egy ilyen helyzetben. Végül egy olyan történet kerekedett ki belőle, ami engem is meglepett. Az orvos inkább csak hallgatott, és inkább a roma asszisztens kritizált és ítélkezett a korai terhesség miatt, és hogy nem vagyok még tanult ember, úgy, mint ő. Pedig szerintem neki végképp éreznie kellett volna a helyzet súlyát, és inkább támogatnia. Nem feltétlen abban, hogy tartsam meg a gyermeket, csak hogy ne érezzem magam elnyomva. És talán felajánlhatta volna, hogy találkozzunk a nagymama nélkül is. Mindketten, az orvos és az asszisztens is az abortuszt ajánlották, és egyedül a nagymama állt ki mellettem, és próbált védeni, és elmagyarázni nekik, miért akarom megtartani, és hogy bármi történik, ő segít nekem, és akár együtt, de felneveljük a gyerme-

ket. Főként az asszisztens – aki egy egyetemet végzett roma lány volt – és a nagymama volt a két fő kommunikáló, de a végén úgy éreztem, ki kell állnom magamért, és határozottan megmondtam, hogy én szeretném a gyermeket, és kiviharzottam.

Először, mikor elpróbáltuk, nagyon frusztrált a helyzet, hogy nekem ilyen szerepben kell lennem. Azt se tudtam, mit csináljak, mit mondjak. De miután beszélünk róla a próba közben, meg ahogy jobban kezdtem belelátni szegény lány helyzetébe, inkább csak megsajnáltam a karakteremet. Egy 15 éves fiatal mégis mit tudhat még az életről. Az anyaságról. Még pár éve ő is gyermek volt. Persze a hagyományos kultúrákban, amelynek vonásait a roma kultúra jobban megőrizte, ez volt a szokás, ahogy én látom. Nem is gondolnak bele, hogy tényleg megértek-e erre a fiatalok. Hogy mivel is jár, ha gyermeked van. Hogy mit kéne neki megadni ahhoz, hogy boldog, nélkülözés nélküli élete legyen, és ne csak egy szerencsétlen gyermeke legyen, aki ugyanúgy, mint ő, nagy eséllyel, mivel ezt a példát látja, és a nagymama is ezt a szokást támogatja, ezt a sablont fogja élni. Miközben az életben persze a család a legfontosabb, de mellette annyi jó dolog van, amiből nagy valószínűséggel kimaradna, ha ilyen fiatalon anya lesz. De persze ott motoszkált bennem a másik oldal is, hogy a lánynak tervben volt, hogy elvégzi az iskolát. Rendes munkát akart végezni, és volt egy barátja/férje, aki támogatta és mellette volt, akár megtartja a babát, akár nem.

És itt jött bennem a kérdés, hogy akkor most mégis mi a jó út. Abortusz vagy sem? Egy ilyen helyzetben mégis mit lehet tenni? Elgondolkodtam, hogy vajon, ha én lettem volna ilyen helyzetben mit tettem volna? Őszintén nem tudom rá a választ. Persze sokan nem is értik, miért gondolkodik el az ember ilyenén, hogy 15 évesen megtartana egy gyermeket, de én ezután a kis szerepjáték után teljesen elmerültem ebben. Persze ha az ember reálisan nézi, egy 15 éves lány még nem kész az anyaságra az én szememben, hisz még szinte ő is gyermek. De ha véletlen mégis megtörténik vele, mit csinálhatna szegény? Ha tudja, hogy elég erős háttere van ahhoz, hogy boldog, biztos jövőt biztosítson gyermekének, ha mögötte állnak a szülei is, és segítenék mindenben, vajon mi volna a jó vagy a helyes út?

Erika, Detti és Lili

Egymás bőrébe bújva**Egymás bőrébe bújva****A megértés ereje****Rézműves Krisztina**

A foglalkozáson egy szituációs játékban vettünk részt, ahol romák és nem romák szerepet cseréltek. A magyar résztvevők roma szerepet játszottak, mi romák pedig magyar szerepet kaptunk. Az egyik jelenetben egy 16 éves terhes roma lány érkezett a nőgyógyászhoz a nagymamájával. Az orvost egy roma nő játszotta, én pedig az asszisztens szerepét kaptam. A karakterem egy félig magyar, félig roma származású, érettségizett nő volt. Az volt a feladatom, hogy lekezelően beszéljek a lánnyal és a nagymamájával, valamint próbáljam rábeszélni őket az abortuszra. Az orvos is ezt támogatta, viszont a lány meg akarta tartani a babát, és a nagymamája is mellette állt. A jelenet végére a lány nagyon kiborult a rá nehezedő nyomás miatt. Felállt, kiabálni kezdett, és azt mondta, hogy nem érdekli más véleménye, ő meg fogja tartani a gyermekét. A játék célja az volt, hogy jobban megértsük az előítéleteket, a társadalmi szerepeket és azt, milyen érzés lehet egy ilyen nehéz helyzetben lenni.

A feladat során sokat tanultam. Rájöttem arra, hogy nem szabad másokat elítélni a helyzetük vagy a döntéseik miatt. Megtanultam azt is, hogy ha segíteni szeretnék valakinek, akkor azt kedvesen és tapintatosan kell tenni, nem lekezelően. A szerepjáték segített megérteni, hogy attól még nem vagyok több vagy értékesebb másoknál, hogy esetleg magasabb az iskolai végzettségem. Azt is megtanultam, hogy nem szabad ráerőltetni másokra a saját véleményemet, vagy azt, amit én tartok helyesnek. Inkább meg kell próbálni megérteni a másik ember nézőpontját, döntésének okát, és támogatni őt abban, amit ő szeretne. Szerintem a helyzetet békésebben is meg lehetett volna oldani. Az asszisztens és az orvos részéről jobb lett volna, ha nem bántóan és lekezelően beszélnek a lánnyal, hanem próbálnak nyugodtan és megértően közeledni hozzá. Ahelyett, hogy rá akarták volna erőltetni az abortuszt, inkább támogatást és segítséget ajánlhattak volna neki. Például elmondhatták volna, hogy ha úgy dönt, megtartja a babát, akkor számíthat segítségre a tanulásban vagy a gyermek körüli feladatokban. Szerintem a problémát részben meg lehetett volna előzni megfelelő felvilágosítással is. Sok családban, főleg a roma közösségekben, a szexualitásról nehéz nyíltan beszélni, ezért a fiatalok sokszor nem kapnak elég információt a védekezésről és a felelős döntésekről. Ha egy felnőtt időben őszintén és támogatóan beszélgetett volna a lánnyal ezekről a témákról, akkor talán jobban felkészülhetett volna, és könnyebben elkerülhette volna ezt a nehéz helyzetet.

Ha én kerülnék hasonló helyzetbe, tudom, hogy nagyon nehéz lenne szembenézni az emberek véleményével, az iskola kihívásaival és a családottsággal is, amit talán a hozzám közel állók éreznének. Olyan emberek, akik hisznek bennem és támogatnak engem. Szerencsére jelenleg nem vagyok ilyen helyzetben, és remélem, hogy a közeljövőben sem kerülök bele. A véleményem azért változott meg ennyire, mert rájöttem arra, hogy

nem minden embernek adatik meg ugyanaz az élethelyzet vagy ugyanazok a lehetőségek. Sokszor nem gondolunk bele abba, hogy a saját szavaink mennyire fájdalmasak lehetnek mások számára. Amikor elképzelem, hogy valaki milyen nehéz érzésekkel élhet együtt egy ilyen döntés után, az engem is mélyen megérint. Hiszek abban, hogy a szeretett emberek valamilyen formában tovább élnek bennünk. Ezért különösen közel áll hozzám az egyik kedvenc idézetem az *Egy kis élet* (*A Little Life*) című könyvből: „Lehet, hogy ő az a felhő, az a hullám, az eső, a köd. Nemcsak az van, hogy meghalt és hogyan halt meg, hanem az is, hogy mit hitt, amikor meghalt. Ezért igyekszem kedves lenni mindenhez, amit látok, és mindenben, amit látok, őt látom.”

Szerepjáték kudarcra ítélve**Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella**

A szerepjáték keretében bele kellett képzelni magunkat más valaki bőrébe. Nekem egy roma nagymama szerepe jutott, aki orvoshoz kíséri 15 éves terhes unokáját. A kapott instrukciók szerint egy durva asszisztens és egy nem igazán empatikus doktornő abortuszt javasol a riadt roma tinédzsernek. Nekem mint nagyszülőnek segítséget, védelmet kellett volna nyújtanom az unokámnak, aki középiskolás, és érettségizni szeretne. Nehéz volt a szerep? Első látásra nem okozott gondot, játszottam már más alkalommal is roma szerepet, úgy éreztem, megoldom. A játék közben, az asszisztens kioktató magatartása és a háttérbe húzódó doktornő hatására furcsa, mélyre ásott személyes érzelmek kerítettek hatalmukba. Ez elbizonytalanított, de mégis megpróbáltam az általam tapasztalt, hagyományos roma hozzáállást képviselni, ami szerint a gyerek áldás, a család az életet képviseli, és elutasítja az abortuszt. A történetet nem sikerült pozitívan zárni, a terhes tinédzser elrohant, nem tudta elviselni a ránehezedő nyomást, hiszen a saját érzéseiben is bizonytalan. Valószínűleg folytatná a tanulást, de a gyereket is szeretné megtartani. Az általam megformált szerepben nem tudtam számára védelmet nyújtani, mert csak a hagyományos, életet védő módon beszéltem, hangoztattam, hogy segíteni fogok, és felelősséget vállalok a születendő életért akkor is, ha nem vagyok tanult ember. Ezzel nagyszülőként a család elvárását közvetítettem nemcsak az egészségügyi dolgozók, hanem az „unokám” felé is. Az asszisztens szinte követelte az abortusz melletti döntést, és ítélkező módon, felelősségre vonó hangnemben beszélt, nem meggyőzni akart, hanem hatalmat mutatni a 15 éves lány és a nagymama felé. A doktornő, ha finomabban is, de hasonló módon reagált. Természetes reakció volt, hogy a három oldalról érkező hatalmi nyomást nem bírta elviselni az amúgy is zavart, fiatal lány.

Később átgondoltam a játékot és az azt követő beszélgetést. A szituáció eleve kudarcra volt ítélve. A fiatal lány érzéseit,

a terhességgel járó hormonváltozás okozta pszichés hatásokat senki nem vette figyelembe, a nagymama sem. A felsőbbrendű egészségügyi dolgozókkal szemben sem a kiskorú várandósnak, sem a nagymamának nem voltak, nem lehettek eszközei. Ebben a helyzetben nem romaként sem tudtam volna higgadtan viselkedni. Számomra a szerepen kívül is nehezen elfogadható egy élet kioltása, még a terhesség korai szakaszában is. Teljesen megértem és elfogadom azt, hogy a születendő gyermek áldás, az anya bármilyen életkorában érkezik is. Más kérdés a gyermekvállalással összefüggő felelősség. Itt a családnak is szerepet kell vállalnia, akár a megfelelő felvilágosítással a megelőzés érdekében, vagy később a csecsemő ellátásában, a kiskorú anyának nyújtott támogatásban.

De nem csak a családnak van felelőssége! Ahhoz, hogy egyetlen kiskorú lány se kerüljön választás elé, hogy gyerek vagy tanulás, tájékoztató, felvilágosító szerepet kell vállalnia az egészségügyi dolgozóknak, elsősorban a védőnőknek, a gyermekvédelemnek, a családsegítőknak, az iskolának. A roma lányok esetében különösen fontosnak tartom, hogy a velük foglalkozó személyek ismerjék a roma kultúrát, a szociális hátteret és a romákra jellemző speciális érzelmi szabályozást.

Mi lett volna egy békésebb befejezés?

Ha a doktornő mint a legmagasabb szakmaisággal rendelkező szereplő, nem erősíti az asszisztens vállalhatatlan viselkedését, hanem empatikus kommunikációval a tinédzser érzéseit figyelembe véve próbál megoldást javasolni, aminek része az a korrekt tájékoztatás, amibe beletartozik az abortusz negatív egészségügyi következménye is.

„Aki tehát tudna jót tenni, de nem teszi: bűne az annak.”**Tokár Zoltánné Kati**

Nekem egy egyedülálló cigánylány, Hajni bőrébe kellett behelyezkedni a hivatal ügyintézőjével szemben, akihez azért mentem, mert munkát kerestem. Kicsit megalázó volt. Nagyon rosszul érintett először is az a flegma, kioktató magatartás, ahogy viselkedett. Mindenért megszólt, okoskodott velem, hogy miért szültem annyi gyereket, és miért nem tanultam, nem arra törekedett, hogy megpróbáljon mindent annak érdekében, hogy egyedülállóként munkát kapjak. Természetesen én sem hagytam magam, és nem tudtam higgadt maradni. Beleéltem magam az ő helyzetébe, és azt a következtetést vontam le, hogy aki nem tudja magát megvédeni, vagy aluliskolázott, azt sok esetben lenézik, és nem segítenek neki. Eszembe jutott egy bibliai igevers (Jakab 4:17): „Aki tehát tudna jót tenni, de nem teszi: bűne az annak”. Én azt tanultam meg ebből a feladatból, senkit nincs jogunk megítélni, megalázni és lenézni.

Szerintem az lett volna egy békés megoldás és így mindkét fél lelkiismeret-furdalás nélkül mehetett volna haza, ha az ügyintéző utána szólt volna Hajnalkának: „Kedves Hajnalka! Jöjjön már vissza, először is ne haragudjon, hogy olyan emelt hangon

beszéltem Önnel, de nagyon fáj a fejem, és nekem is sok családi problémám van. Megígérem, hogy megpróbálok valahogy segíteni. Nézze, épp jön Marika, a hivatal gazdasági vezetője, meg is kérdezem, hogy amíg nem indul az új közmunkaprogram (kb. 1 hónap), valamelyik intézménybe a költségvetés terhére nem tudnák-e foglalkoztatni? Marika válasza: Épp most keresünk egy hónapra takarítót, mert akit foglalkoztatunk, műtét előtt áll, szívesen felvesszük.”

Opre Csabáné Ica kommentárja

Én a romungró cigány asszony szerepét kaptam azzal a feladattal, hogy ne legyek támogató a Széles úti cigány asszony felé. Érzéseim a feladattal kapcsolatban: Nehezen tudtam azonosulni az „ellenséges” feladattal, mert úgy éreztem, és azt gondoltam, hogy munkaügy esetében a két cigányság bizonyosan támogató lehet egymással szemben, nem pedig ellenséges.

Én mint roma értelmiségi mivel tartozom a roma közösségnek?**Horváth Péter Krisztián – Menyhért Attila – Szalontai Evelin – Szítás Tamás (az MCC Roma Tehetség Program hallgatói, egyetemi polgárok)**

Vannak kérdéseink, amelyekre nem lehet egyetlen, egyszerű választ adni. Minél többet gondolkodunk rajtuk, annál több új kérdés születik. Talán ez is ilyen. Mit tudunk adni a roma közösségnek? Roma értelmiségiként sokszor érezzük, hogy két világ között állunk. Az egyik oldalon a családuink, a közösségünk és a gyökereink, a másikon pedig az egyetem, a munka és egy olyan közeg, ahol sokszor mi vagyunk az egyetlen romák a teremben. Néha könnyű megtalálni az egyensúlyt, néha pedig egyáltalán nem. Sokan úgy gondoljuk, hogyha valaki tanul, diplomát szerez és értelmiségi lesz, akkor eltávolodik a roma közösségtől. Mi azonban arra jutottunk, hogy talán éppen ekkor kezdődik az igazi felelősség. Nem akartuk eldönteni, kinek van igaza, inkább megpróbáltuk megérteni egymást. Egyetértünk abban, hogy a diploma önmagában még nem tesz valakit értelmiségivé. Az értelmiségi lét nem egy papírtól függ, hanem attól, hogyan gondolkodunk, hogyan viszonyulunk másokhoz és milyen felelősséget vállalunk. Elsősorban a saját életünkért és a családunkért vagyunk felelősek, de ha ezen túl is teszünk a közösségünkért, az valódi értéket jelent, tiszteletreméltó.

(A cikk folytatása online elérhető!)

Egymás bőrébe bújva**Romani nyelvleckék – Cigány-magyar kapcsolatok – a nyelvben is!**

A szerepcserék kapcsán meg szeretnénk említeni, hogy nemcsak mi, emberek tudunk egy játék kedvéért más szerepbe kerülni. A szavak, mondatok, is felvehetnek különböző szerepeket. Így például a romaniban sok olyan szó van, amit a csak magyarul beszélők magyar szónak gondolnak, viszont aki romaniul is tud, egyszerűen romani szóként gondol rá. Ugyanúgy, ahogy számunkra a cseresznye magyar szó, de ha valaki mondjuk tud szerbül, akkor az szláv szóként is gondolhat rá. A negyedik lapszámban közölt nyelvleckéinkben külön foglalkoztunk az utcai megszólításokkal, köszönésekkel. Most ezt bővítjük ki olyan mondatokkal, kifejezésekkel, amelyek arra vonatkoznak, ki, hova tart, honnan jön, hova megy.

városi vagy gáv 'város'

ando gáv azt jelenti, 'a városba', de úgy is lehet mondani, hogy ando városi 'a városba'

na 'nem'

megyek: gyáv 'megyek', gyász 'mész', gyál 'megy'

Na gyáv ando gáv. 'Nem megyek a városba.'

Na kámáv te gyál. 'Nem akarok menni.'

Na gyáv opre fele – Nem megyek felfelé.

I Kamilla na kamel te gyál ando gáv. Kamilla nem akar a városba menni.

O Csanád na kamel te gyál. Csanád nem akar menni.

Ni me na kámáv te gyál. 'Én sem akarok menni.'

És ha már a városba nem mentünk, azt is megtanultuk elmondani, hogy otthon voltunk:

Khére homász 'otthon voltam'

Khére hálás 'otthon voltál'

Na homász khére 'nem voltam otthon'

Na hálás khére 'nem voltál otthon'

Khére avjom 'hazajöttem'

Na avjom khére 'Nem jöttem haza'

Tahára khére avóu 'Holnap otthon leszek'

Tahára na avóu khére 'Holnap nem leszek otthon'

Az utóbbi példákban külön érdekesség, hogy a mondatokban a szavak sorrendje épp olyan, mint magyarul: otthon voltam – mondjuk, de megfordul a sorrend, ha nem voltam otthon, és a nem (vagy cigányul a na) tagadószó után közvetlenül az ige, azaz a voltam, voltál (homász, hálás) kerül. Ez román és magyarok közeli együttélése miatt alakult így. A nyelvlecke végén annak örömeivel búcsúzkodtunk, hogy most már ezt is tudjuk: gyánáv 'tudom' – tanította Réca – vagy lehet, hogy mégsem? Na gyánáv – nem tudom.

Impresszum

Felelős kiadó: Heltai János Imre és Tarsoly Eszter

Felelős szerkesztők: Heltai János Imre, Kerekesné Lévai Erika, Tarsoly Eszter

A szerkesztőbizottság tagjai: Bodó Csanád, Cselle Gabriella, Dobos Rebeka, Heltai János Imre, Jani-Demetriou Bernadett, Herczog Melinda, Jenei Kamilla, Kerekesné Lévai Erika, Köntös Mihály, Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella, Petteri Laihonen, Lakatos Elisabeth, Lakatos Józsefné Réca, Lakatos Nikolett, Lakatos Sára Zsanu, Makula Attiláné Rostás Melinda, Opre Csabáné Ica, Pataki Viktor, Schmidt Ildikó, Strifler-Siró Zsuzsa, Szabóné Balázs Beáta, Szabó Lili, Szakál Sára Rebeka, Székely Márk Attila, Tarsoly Eszter, Tokár Zoltánné Katalin

Műszaki szerkesztő: Pataki Viktor

Webfejlesztő: Szőke János

Nyomda: Gőz Nyomdaipari Bt., Tiszavasvári, 4440 Polgári út 2.

Elérhetőség: Heltai János Imre: heltai.janos@kre.hu;

Kerekesné Lévai Erika: kerlevis4@gmail.com; Tarsoly Eszter: e.tarsoly@ucl.ac.uk

A folyóirat megjelenését a NKFIH (Nemzeti Kutatásfejlesztési Hivatal)

K146393 számú, „A nyelvi részvétel előmozdítása a kollaboratív kutatás révén” című OTKA-pályázata támogatja.

